

Kainuun ympäristöterveyspalvelut

Ympäristöterveydenhuollon valvon- tasuunnitelman toteutuminen vuonna **2022**

Hyväksytty Sotkamon kunnan ympäristöterveysjaostossa
X.X.2023 §

Sisällysluettelo

1. Yleistä.....	3
2. Elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelma.....	4
2.1 Tarkastukset	4
2.2 Näytteenotto ja projektit.....	5
2.3. Voimavarojen käytön ja suunnitelman toteutumisen arviointi	6
3. Terveydensuojelun valvontasuunnitelma	7
3.1 Tarkastukset	7
3.2 Näytteenotto	9
3.3 Voimavarojen käytön ja suunnitelman toteutumisen arviointi	9
4. Tupakkalain valvontasuunnitelma	10
4.1 Tarkastukset	10
4.2 Näytteenotto ja valvontaprojektit	10
4.3 Voimavarojen käytön ja suunnitelman toteutumisen arviointi	11
5. Pätevyyden ja osaamisen varmistaminen	11
6. Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelma.....	11
6.1 Eläinlääkäripalvelut	11
6.2 Terveydenhuoltopalvelut	13
6.3 Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta	13
6.4 Eläinten lääkitsemisen valvonta	16
6.5 Elävien eläinten tuonti ja vienti.....	17
6.6 Pätevyyden ja osaamisen varmistaminen	17
6.7 Toimitilat ja välineet	17
7. Varautuminen erityistilanteisiin	18
8. Yhteenveto.....	19
8.1 Valvonnan kohdentuminen	19
8.2 Valvonnasta saadut tulot	19
8.3 Voimavarat ja riittävyyden arviointi	20
8.4 Pohjois-Suomen aluehallintoviraston arviointi- ja ohjauskäynnit, auditoinnit sekä ympäristöterveydenhuollon omat asiakastyytyväisyyskyselyt	20
8.5 Syyt tavoitteiden ja toteutumisen eroissa ja keinot, joilla eroja voitaisiin kaventaa.....	21

1. Yleistä

Kainuun sote -kuntayhtymän hallitus on hyväksynyt 16.12.2019 § 343 ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman vuosille 2020–2024. Suunnitelman päivitys **vuodelle 2022** on hyväksytty yhtymähallituksessa **15.12.2021.2021 § 406**.

Valvontasuunnitelma on laadittu siten, että se sisältää terveydensuojelu-, elintarvike-, tupakka- ja eläinlääkintähuoltolain mukaiset toimialat. Suunnitelmassa on esitetty kultakin toimialalta vähintään seuraavat tiedot: tarkastusten sisältö, valvontakohteiden tai valvontakohdetyyppien tarkastustiheys, tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika, kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto ja näytteiden tutkiminen sekä valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi.

Valvontasuunnitelmassa on otettu huomioon Ruokaviraston ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) laatimat valtakunnalliset valvontaohjelmat vuosille 2020–2024. Lisäksi on huomioitu em. valvontaohjelmien päivitykset vuodelle 2022. **Suunnitelman toteutumisen arviointi tehdään maaliskuun 2023 loppuun mennessä**. Valtakunnallisissa toimialakohtaisissa valvontaohjelmissä on annettu toimialoittain tarkempia ohjeita arvioinnin sisällöstä.

Kunnan valvontatiedot kerätään reaaliaikaisesti keskusviranomaisen määräämällä tietojenkeräysmenetelmällä (VATI). Aluehallintovirasto saa kerätyistä valvontatiedoista tiedot valvontasuunnitelman mukaisista toimista. Kunta ei toimita enää erillisiä raportointilomakkeita aluehallintovirastolle.

Toteumaraportissa on kerrottu toimialakohtaisten suunnitelmien toteutuminen. Toimialakohtaisesti on tarkasteltu valvonnan kattavuutta toteutuneiden tarkastusten määrän ja näytteenoton perusteella. Lisäksi arvioidaan sitä, onko valvonta toteutunut valtakunnallisten ohjeiden ja valittujen painopistealueiden mukaisesti, kuinka valvontaan käytetty aika on toteutunut suunniteltuun nähden sekä tarkastellaan kohteissa esiin tulleiden epäkohtien määrää ja laatua ja valvontaviranomaisen toimenpiteitä epäkohtien korjaamiseksi.

Toimialakohtaisen arvioinnin jälkeen arvioidaan valvonnan voimavarojen jakautumista suunnitelman mukaiseen ja muuhun valvontaan valvonnan eri osa-alueilla koko ympäristöterveydenhuollossa sekä voimavarojen riittävyyttä suhteessa tarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan.

Lisäksi arvioidaan syitä ja perusteluja, mikä on vaikuttanut toteutumatta jääneisiin tavoitteisiin ja esitetään toimenpiteitä, joiden avulla tavoitteet toteutuisivat paremmin jatkossa.

Raportissa on tiedot valvonnasta kertyneistä tuloista ja niiden kohdentumisesta.

2. Elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelma

Vuodesta 2020 lähtien suunnitelmassa on huomioitu valtakunnallinen riskiluokitus. Suunnitelmaan päivitettiin kohteiden määrä ja tehtiin kohdekohtainen riskinarviointi. Riskiluokituksessa ja tarkastustiheyden määrittelyssä on noudatettu Ruokaviraston ohjetta 10503/2. Toiminnan luonne, laajuus sekä valvontahistoria muodostavat lähtökohdan sille, kuinka merkittävä riski toimintaan liittyy, ja tähän perustuen on arvioitu paikallinen valvontatarve.

Elintarvikevalvonta on jaettu terveystarvonnasta ja eläinlääkintähuollon kesken. Terveystarvonnasta vastuualueen elintarviketiimille kuuluu rekisteröityjen elintarvikehuoneistojen valvonta. Elintarviketiimissä on viisi terveystarvonnasta vastaavaa. Tarkastuksia tehdään vaativimmissa kohteissa paritarkastuksina. Eläinlääkintähuollon vastuualueelle kuuluu hyväksyttävien elintarvikehuoneistojen ja eläinperäisten alkutuotteiden valvonta. Lisäksi eläinlääkärille kuuluvat elintarvikevalvonnassa valvontatehtävät, joihin vaaditaan eläinlääkärin pätevyys. Eläinlääkintähuollon elintarvikevalvonnasta vastaa hygieenikoeläinlääkäri.

2.1 Tarkastukset

Elintarvikevalvonta kohdistui pääsääntöisesti valvontasuunnitelmassa esitettyihin kohteisiin ja painopistealueisiin. Vuoden 2022 valvonnassa painotettiin elintarviketurvallisuutta ja kuluttajien tiedonsaantia heikentäviä asioita. Vuoden 2022 elintarvikevalvonnan painopisteinä olivat kunnossapito, puhtaanapito, lämpötilavalvonta, markkinointi, jäljitettävyys ja takaisinvedot.

Suunnitelmakaudelle 2020–2024 valvontakohteiden tarkastukset on jaoteltu tasaisesti koko ohjelmakaudelle kohteiden riskinarvion mukaisesti, jolloin tarkastusmäärät pysyvät vuosittain suunnilleen samansuuruisina.

Elintarvikevalvonnan toteuma 2022 on esitetty alla olevassa taulukossa.

Elintarvikevalvonnan tarkastusten toteuma			
			2022
Toteutuneiden tarkastusten kokonaismäärä (sis.laitos ja maitohyg)	kpl		237
Toteutuneet suunnitelmalliset tarkastukset (sis.laitos ja maitohyg)	kpl		208
Tarkastusten määrä valtakunnallisessa riskinarvioinnissa (sis.laitos ja maitohyg)	kpl		454
		Tarkastusten toteuma	%
			46 %
Toteutunut ajankäyttö suunnitelmalliseen valvontaan	htv		0,52
Suunnitelmallisen valvonnan osuus kokonaistarkastusajoista	%		80 %
		Suunnitelmallisen valvonnan ajankäytön toteuma	%
			67 %

Suunnitelmalliset tarkastukset tehtiin Oiva-tarkastuksina. Kohteissa, joiden arvosana oli muu kuin Oivallinen, annettiin ohjausta ja neuvontaa, sekä tarvittaessa korjauskehotuksia. **Eniten ohjeista ja neuvontaa, sekä kehotuksia annettiin elintarvikkeiden tarjoilupaikoissa.** Ohjaus ja neuvonta kohdistui pääasiassa omavalvontaan ja yleiseen hygieniaan. Kohteisiin, joihin annettiin korjauskehotuksia, tehtiin uusintatarkastuksia.

Oiva-tarkastusten myötä valvonnan tehokkuus ja vaikuttavuus on lisääntynyt. Oivallisten ja hyvien arvosanojen yhteismäärä oli vuonna 2022 95 % tehdyistä tarkastuksista. Toimijat olivat ottaneet suhteellisen hyvin vastuuta omasta toiminnastaan ja toimintaansa liittyvien riskien hallinnasta. Toimijoille annettiin tarvittaessa toimenpidekehotuksia, joiden toteutumista seurattiin maksullisilla uusintatarkastuksilla. Hallintopakkomenettelyä ei vuonna 2022 aikana ollut tarpeen käyttää. Toimijat korjasivat puutteet ja epäkohdat annetuissa määräajoissa.

Edellä esitetyt tiedot koskevat ilmoitettujen ja hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen valvontaa sekä maidontuotantotilojen valvontaa. Elintarvikevalvonnan raportointi **2022** suoritteista on siirtynyt Vati-järjestelmän kautta reaaliaikaisena Ruokaviraston sähköiseen järjestelmään.

2.2 Näytteenotto ja projektit

Eläinperäisiä elintarvikkeita valmistavissa hyväksytyissä huoneistoissa viranomaisnäytteenotto suunnattiin täydentämään toimijan omavalvontanäytteenottoa. Näytteistä tutkittiin listerian esiintymistä pintapuhtausnäytteissä ja tuotteissa.

Lisäksi näytteitä otettiin asiakasvalitusten takia.

Elintarvikenäytteet tutkitutettiin pääasiassa Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:n laboratoriossa. Joitakin näytteitä lähetettiin myös Ruokaviraston laboratorioon tutkimuksiin. Näytteenoton määrään on vaikuttanut mm. kuljetusaikataulujen sopimattomuus. Näytteitä otetaan nykyään projektiluonteisesti siten, että näytteenotto kohdistuu tiettyihin elintarvikkeisiin tai elintarvikehuoneistoihin.

Keväällä 2022 toteutettiin kotipalveluaterioiden lämpötilavalvontaprojekti. Projektin tarkoituksena oli selvittää, miten asiakkaiden koteihin jaettujen kotipalveluaterioiden lämpötila muuttuu kuljetuksen aikana sekä minkä lämpöisenä kuljetusreitillä viimeinen asiakas saa ateriansa. Keittiöille tehtyjen tarkastusten yhteydessä on toistuvasti tullut ilmi huoli kotipalveluaterioiden kuljetuslämpötiloista.

Projektissa olivat mukana kaikki Kainuun kunnat, joissa kotipalveluaterioita kuljetettiin lämpökuljetuksina asiakkaille. Projektissa oli mukana

kuusi keskuskeittiötä (Suomussalmi, Hyrynsalmi, Ristijärvi, Kajaani, Sotkamo ja Kuhmo). Puolangan ateriapalvelut jäivät projektin ulkopuolelle, koska siellä kotipalveluateriat viedään asiakkaiden koteihin jäähdytetyinä. Projektissa ei ollut myöskään mukana yksityisiä kotiateriapalveluiden tuottajia.

Lämpötilamittaukset tehtiin kahdesta erilaisesta ruoka-annoksesta ja ajallisesti pisimmältä kuljetusreitiltä. Mitattuina ruokina oli jokin ”kappale-tavararuoka” sekä laatikkoruoka.

Kuljetettaessa toimijalta kuluttajalle kuumennettuja jäähdyttämättömiä helposti pilaantuvia elintarvikkeita, elintarvikkeen lämpötilan on oltava vähintään 60 °C. Noin puolella tutkimuksessa mukana olleella kuljetusreitillä lämpimän ruoan lämpötila laski alle 60 °C:een.

Välittömään tarjoiluun tarkoitetut kylmässä säilytettävät salaattit ja raasteet on pääsääntöisesti kuljetettava 6 °C:n lämpötilassa. Ruokaviraston tulkinnan mukaan tähän voi kuitenkin soveltaa neljän tunnin ja 12 °C:n joustoa riskinhallintakeinona: salaattia tai raastetta saa kuljettaa 6–12 °C:ssa, jos valmistamisesta kuluu syömiseen enintään neljä tuntia. Salaattien osalta lämpötilat nousivat yhtä reittiä lukuun ottamatta yli 6,0 °C:een. Näistä lämpötiloista puolet jäi alle 12 °C:een, mikä Ruokaviraston tulkinnan mukaan on vielä hyväksyttävä lämpötila, kun valmistuksen ja syömisen välillä on enintään neljä tuntia.

Projektin tulokset lähetettiin jokaiselle projektiin osallistuneelle keittiölle. Projektista laadittiin yhteenveto, joka lähetettiin myös keittiöille. Projektin lämpötilojen mittaustuloksista keittiöt saavat apua oman toimintansa kehittämisen tueksi. Projektin seurauksena havaittiin esimerkiksi, että aterioita pakattiin liian aikaisin ennen kuljetusta, jolloin lämmin ruoka jäähdyi ja salaatti lämpeni jo ennen kuljetusta. Saatujen mittaustulosten seurauksena keittiöllä muutettiin aterioiden pakkaamisen aikataulutusta.

2.3. Voimavarojen käytön ja suunnitelman toteutumisen arviointi

Suunnitelmallisen valvonnan toteuma oli 46,7 %.

Suunnitelmallisiin tarkastuksiin voitiin käyttää ainoastaan osa käytettävissä olevasta kokonaistyöpanoksesta. Muu työaika kului esim. akuutteihin tarkastuksiin, valitusten käsittelyyn, neuvontaan, ohjaukseen, hakemusten ja ilmoitusten käsittelyyn, koulutukseen ja erilaisiin hallinnollisiin tehtäviin.

Uuteen organisaatioon siirtymisen valmistelu aiheutti paljon työtä ja sitoi resursseja suunnitelmallisesta valvonnasta.

Vuonna 2022 ympäristöterveydenhuolto alkoi perimään vuosittain 150 euron suuruisen valvonnan perusmaksun elintarvikelain (297/2021) mukaisesti suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevilta valvontakohteilta. Valvonnan perusmaksu on veroluonteinen maksu eikä siihen

vaikuta kohteen valvontatarve. Työaikaa kului VATI-rekisterissä olevien valvontakohteiden perusmaksun perimiseen vaikuttavien tietojen läpikäyntiin. Toimijoille lähetettiin sähköpostilla tiedote valvonnan perusmaksusta.

Ruokavirasto on lisännyt huomattavasti lyhytkestoista koulutustarjontaa valvontaviranomaisille. Etäyhteydet ovat parantaneet mahdollisuuksia osallistua koulutuksiin, joten koulutuksiin on osallistuttu aiempaa enemmän.

Henkilöstön vuosilomien ja muiden poissaolojen ajoiksi ei ole palkattu ulkopuolisia sijaisia. Tehtävät on hoidettu tiimin sisäisin järjestelyin.

3. Terveysturvallisuuden valvontasuunnitelma

Terveysturvallisuuden valvonnasta on toimitettu Pohjois-Suomen AVlin vuoden 2022 uimavesivalvontaa koskeva raportti EU-uimarannoista 30.9.2022 mennessä.

EU-vesilaitosten (vähintään 1000 m³ päivässä taikka vähintään 5000 käyttäjälle talousvettä toimittavat laitokset) talousveden laatu tiedot raportoidaan Pohjois-Suomen AVille maaliskuun 2023 loppuun mennessä.

3.1 Tarkastukset

Valvira on valtakunnallisessa terveysturvallisuuden valvontaohjelmassa vuosille 2020–2024 määrittänyt painopisteet tukemaan valvontakohteiden omavalvontaa ja edistämään elinympäristöterveyttä. Valvontakohteiden riskinarvioinnin näkökulmasta omavalvonnalla ja sen toimivuudella on merkittävä rooli. Esimerkkinä tästä on talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja -hallinta yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa ja valvontatutkimusohjelman päivittäminen. Elinympäristöterveyden edistäminen on otettu huomioon viranomaisten ja sidosryhmien yhteistyössä. Yhteistyö muodostuu osallistumisesta yhteistarkastuksiin, ohjaus- ja seurantarhyymiin sekä viranomaisten välisiin neuvotteluihin.

Ympäristöstä aiheutuvien terveyshaittojen arviointi on sisällyttävä kaikkien suunnitteluun ja päätöksentekoon. Näitä suunnitelmia ja hankkeita ovat mm. kaavoitus, ympäristöluvat ja ympäristövaikutusten arviointimenettelyt, joihin on annettu lausuntoja terveysturvallisuuslain nojalla. Painopisteenä lausunnoissa on ollut elinympäristön turvaaminen tunnistamalla terveyshaittojen mahdollinen esiintyminen ja niiden ennaltaehkäisy. Lausuntoja annettiin 73 kpl.

Suunnitelmakauden 2020–2024 valvontakohteiden tarkastukset on jaettu tasaisesti eri vuosille kohteiden riskinarvion mukaisesti. Suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat ilmoitusvelvollisuuden alaiset huoneistot mm.

koulut, päiväkodit, vanhainkodit, kokoontumishuoneistot (lasten ja nuorten kohteet), kauneushoitolat sekä uimahallit, kylpylät, liikuntatilat ja vedenjakelualueet.

Terveydensuojelun valvonnan toteuma 2022 on esitetty alla olevassa taulukossa.

Terveydensuojelun tarkastusten toteuma			
			2022
Toteutuneiden tarkastusten kokonaismäärä	kpl		101
Toteutuneet suunnitelmalliset tarkastukset	kpl		77
Tarkastusten määrä valtakunnallisessa riskinarvioinnissa	kpl		195
		Tarkastusten toteuma	%
			39,5
Toteutunut ajankäyttö suunnitelmalliseen valvontaan	htv		0,33
Suunnitelmallisen valvonnan osuus kokonaistarkastusajoista	%		30
Suunnitelmallisen valvonnan ajankäytön toteuma	%		63 %

Tarkastuksissa havaittujen epäkohtien korjaamiseksi annettiin kohteissa asiaan liittyvää opastusta ja neuvontaa sekä kehoitettiin korjaamaan puutteet.

Vesilaitosten osalta häiriötilanteisiin varaudutaan mm. desinfiointivalmiuden ylläpidolla ja varavedenottamoiden veden laadun seurannalla. Vesiepidemiaepäilytapauksissa noudatetaan elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämiseksi tehtyä toimintasuunnitelmaa.

Vesilaitosten osalta tehtiin valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia pelkästään asiakirjatarkastuksina.

Talousvesiasetuksen (1352/2015) mukaan riskinhallinnalla tarkoitetaan vedentuotantoketjulle tehtävää talousveden laatua uhkaavien riskien tunnistamista, riskien arviointia sekä riskien hallintakeinojen ja niiden seurantamenetelmien määrittämistä ja käyttöönottoa. Kunnan terveydensuojeluviranomainen hyväksyy talousvettä toimittavan laitoksen riskinarvioinnin terveydensuojelulain mukaisesti. Kainuussa on n. 60 vedenjakelualuetta, joiden riskinarviointeja on hyväksytty vuoden 2022 loppuun mennessä yhdeksän kappaletta.

Sisäilmaongelmien selvittämistä varten on nimetty sisäilmatyöryhmä jokaiseen kuntaan. Terveystarkastajat osallistuvat sisäilmatyöryhmien toimintaan. Viranomaisyhteistyötä on varsinkin koulutarkastuksissa.

Ikäihmiset tunnistettiin yhdeksi haavoittuvimmista riskiryhmistä koronapandemiassa, mikä rajoitti suunnitelmallisten tarkastusten tekemistä ikäihmisten ja muiden riskiryhmiin kuuluvien asumispalveluyksiköihin.

3.2 Näytteenotto

Talousvesi ja uimavesi

- Talousveden osalta laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:
 - o STM asetus (1352/2015, muutosasetus 683/2017) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista,
 - o STM asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista.

- Uimavesien osalta laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:
 - Allasvedet
 - o STM asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasveden valvontatutkimuksista ja laatuvaatimuksista.

 - Uimarantavedet
 - o STM asetus (354/2008) pienten yleisten uimarantojen uimavedenlaatuvaatimuksista ja valvonnasta, STM asetus (177/2008) yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta.

Suunnitelmallisen valvonnan kohteista näytteenotto kohdistui uima- ja talousvesiin. Näytteitä otettiin uimarantavesistä **97** kpl ja uima-allasvesistä **91** kpl. Talousvesistä näytteitä otettiin tarkastajien toimesta **23** kpl. **Säädösten edellyttämät talous- ja uima-allasvesinäytteet otetaan pääasiassa toimijoiden omana työnä.** Näytteet täyttivät pääsääntöisesti niille asetetut vaatimukset.

Tutkittavat näytteet toimitettiin Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:n laboratorioon.

3.3 Voimavarojen käytön ja suunnitelman toteutumisen arviointi

Suunnitelmallisen valvonnan toteuma suunnitelmaan nähden oli **39,5** %.

Siihen, ettei valtakunnallisen suunnitelman tavoitteeseen päästy, vaikutti erityisesti se, että aikaa käytettiin muihin kuin suunnitelmallisiin tarkastuksiin. Näihin tarkastuksiin sisältyi mm. asuinhuoneistojen tarkastukset (**18** kpl) sekä huoneiston hyväksymisiin, valituksiin ja muihin pyyntöihin liittyvät tarkastukset. Lisäksi mm. lausuntojen valmistelu vei aikaa. Valitustapauksiin liittyvä valvonta on tehtävä ensisijaisesti ja vasta tämän jälkeen suunnitelmallinen valvonta. Suunnitelmallisten tarkastus määrään vaikutti myös suunnitelmalliseen valvontaan liittyvät suunnittelu-, seuranta- ja raportointityöt.

Vuonna 2022 ympäristöterveydenhuolto alkoi perimään vuosittain 150 euron suuruisen valvonnan perusmaksun terveydensuojelulain (763/1994) mukaisesti suunnitelmallisen terveydensuojeluvalvonnan piirissä olevilta valvontakohteilta. Valvonnan perusmaksu on veroluonteinen maksu eikä siihen vaikuta kohteen valvontatarve. Työaikaa kului VATI-rekisterissä olevien valvontakohteiden perusmaksun perimiseen vaikuttavien tietojen läpikäyntiin. Toimijoille lähetettiin sähköpostilla tiedote valvonnan perusmaksusta.

Terveydensuojelutiimissä on viisi terveystarkastajaa. Henkilöstön vuosilomien ja muiden poissaolojen ajoiksi ei ole palkattu ulkopuolisia sijaisia. Tehtävät on hoidettu tiimin sisäisin järjestelyin. Vuonna 2022 henkilöstövajetta syntyi yhden tarkastajan irtisanoutumisen ja viran täytön välisenä aikana.

4. Tupakkalain valvontasuunnitelma

4.1 Tarkastukset

Vuonna 2022 valvonnan painopistealueina olivat suunnitelman mukaisesti toiminnanharjoittajien omavalvonnan tukeminen, yhteistyö ehkäisevää päihdetyötä tekevien viranomaisten kanssa ja laittoman kaupan ehkäiseminen. Aiempien vuosien tapaan painopistealueina pysyivät myynnin- ja markkinoinnin valvonta.

Tupakkalain mukaisen valvonnan toteuma 2022 on esitetty alla olevassa taulukossa.

Tupakkalain mukaisten tarkastusten toteuma			
			2022
Toteutuneiden tarkastusten kokonaismäärä	kpl		23
Toteutuneet suunnitelmalliset tarkastukset	kpl		23
Tarkastusten määrä valtakunnallisessa riskinarvioinnissa	kpl		33
		Tarkastusten toteuma	69 %
Toteutunut ajankäyttö suunnitelmalliseen valvontaan	htv		0,01
Suunnitelmallisen valvonnan osuus kokonaistarkastusajoista	%		100
		Suunnitelmallisen valvonnan ajankäytön toteuma	92 %

4.2 Näytteenotto ja valvontaprojektit

Tupakkalain mukaisella tarkastuskäynnillä käytetään ensisijaisesti aisti-havaintoihin perustuvaa arviointia. Jos aistinvaraista havainnointia ei voida käyttää, tupakansavun kulkeutumista voidaan selvittää esim. merkkisavututkimuksella. Valvontaviranomaisen omaan harkintaan perustuen mahdollisissa epäselvissä ja riitatilanteissa voidaan ottaa kerta-luontoinen lyhyt ilmanäyte imemällä pumpulla ilmaa näytekeraimen läpi.

Vuoden 2022 aikana ei järjestetty tupakkalain valvonnan omia eikä valtakunnallisia valvontaprojekteja eikä otettu näytteitä.

4.3 Voimavarojen käytön ja suunnitelman toteutumisen arviointi

Suunnitelmallisen valvonnan toteuma suunnitelmaan nähden oli 69 %.

Suunnitelmallista valvontaa tupakkalain osalta tehdään pääasiassa muiden tehtäväalueiden valvontakäyntien yhteydessä. Tupakkalain osalta tarkastukset ja valvonta on suurimmalta osin suunnitelmallista valvontaa.

5. Pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Henkilöstön rekrytointi on tehty Kainuun sote -kuntayhtymän yhteisen rekrytointiohjeistuksen mukaisesti. Viranhaltijat perehdytetään laatukäsikirjan perehdytysohjeiden mukaisesti. Tavoitteeksi asetettiin, että terveysvalvonnan henkilökunta osallistuu täydennyskoulutuksiin vähintään viitenä päivänä vuodessa. Henkilökohtaiset koulutussuunnitelmat on laadittu ja päivitetty vuosittain kehityskeskustelujen yhteydessä. Terveysvalvonnan henkilökunta osallistui koulutuksiin yhteensä 83 päivänä (n. 7 pv/htv). Koulutuksiin osallistuttiin etäyhteyksillä.

6. Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelma

6.1 Eläinlääkäripalvelut

Resurssit

Kainuun sote -kuntayhtymän palveluksessa on 10 praktikkoeläinlääkärinä kahdeksassa toimipisteessä sekä maakunnallisesti toimivat valvontaeläinlääkäri ja hygieenikkoeläinlääkäri. Osa vakituisista praktikkoeläinlääkäreistä tekee lyhennettyä työviikkoa. **Yksi praktikkoeläinlääkäri jäi vuoden aikana eläkkeelle, eikä virkaa saatu täytettyä useasta hakukerrasta huolimatta. Lyhennetyistä työajoista ja avoimesta virasta johtuva vajeus henkilöstöstä ja on osin saatu paikattua sijaisilla ja osin hoitamalla jotain kuntaa väliaikaisesti naapurikunnasta käsin. Esimerkiksi Puolangalle on järjestetty pieneläinvastaanotto yhtenä päivänä viikossa.** Pieneläinhoitajia on neljä sijoitettuna kolmelle vastaanotolle. Hygieenikkoeläinlääkäriin toimenkuvaan kuuluu hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen valvonnan ja sivutuotevalvonnan hoitaminen sekä eläinlääkintähuollon vastuualuepäällikkönä toiminen.

Valvontaeläinlääkäri vastaa eläinsuojelusta, alkutuotannon valvonnan ja eläintautilain mukaisten tehtävien koordinoinnista sekä vierasainevalvonnan toteuttamisesta. Kalatautivalvonta on keskitetty Hyrynsalmen toimipisteen praktikkoeläinlääkäriin hoidettavaksi.

Eläinlääkäripalveluiden saatavuus ja laatu

Suunnitelmassa tavoitteeksi asetettiin, että kiireellistä eläinlääkäriapua tarvitseva saa sitä 24 tuntia vuorokaudessa viikon jokaisena päivänä. Työjärjestelyillä on parannettu ajanvarausperusteisen palvelun saatavuutta. Praktikkoeläinlääkäreillä on mahdollisuus keskinäisillä sopimuksilla järjestää aikaa ajanvarausperusteiseen työhön (esim. terveydenhuolto, pieneläinten leikkaukset), jolloin yhteisvastaanotoilla toinen praktikko tai naapurialueen kollega hoitaa kiireelliset tapaukset. Kuntayhtymän subventioilla turvataan se, ettei palvelun hinta muodostu esteeksi työnjaolle.

Valtakunnallisessa ohjelmassa on annettu tavoitteita eläinlääkäripalvelujen saatavuudelle: Ei kiireellinen vastaanottoaika tulisi pystyä tarjoamaan viikossa, ei kiireellinen terveydenhuoltokäynti, massatyö tai leikkaus kolmessa viikossa (loma-aikana kuudessa viikossa) ja pääosa asiakkaista tulisi saada palvelu 50 km säteellä. Kiireellisen hoidon osalta valtakunnallinen tavoite on hoitaa kolmen tunnin sisällä 90 % tapauksista, ja 90 % tapauksista, kun matka tilalle tai asiakkaan matka vastaanotolle on alle 100 km. Matkojen osalta valtakunnallisessa ohjelmassa on annettu mahdollisuus poiketa suosituksista mm. Kainuun sote -kuntayhtymälle. Kainuun sote -kuntayhtymässä valtakunnalliset ja oman suunnitelman mukaiset tavoitteet saatavuudelle toteutuivat. Hoidon saatavuutta seurattiin kahdella kuukauden mittaisella jaksolla (maaliskuu ja elokuu). Seurannan mukaan 96 % asiakkaista sai hoitoa eläimelleen kolmen tunnin kuluessa yhteydenotosta.

Suureläinkäyntejä ja pieneläinvastaanottokäyntejä oli 17735 kpl, joista 15657 kpl tehtiin virka-aikaan ja 2078 kpl päivystysaikaan. Käyntien määrä nousi edellisestä vuodesta noin 7 %. **Nousua oli ainoastaan pieneläinvastaanottokäynneissä. Suureläinkäynnit vähenivät hieman.**

Keskitetty, maksullinen yhteydenottopalvelu on käytössä päivystysaikaan. Päivystäviä eläinlääkäreitä on kerralla kaksi ja päivystysalue on koko maakunnan laajuinen. Päivystys on eriytetty suur- ja pieneläinpotilaiden välillä.

Yksityisiä eläinlääkäreitä ja eläinlääkäriasemia on Kainuussa vähän. Tällä hetkellä Kajaanissa toimii yksi klinikka, jossa työskentelee 2–4 eläinlääkäriä. Sotkamossa toimii kahden eläinlääkäriin yksityinen klinikka ja Kuhmossa on yksi yksityinen eläinlääkäri. Kajaanin ja Kuhmon yksityiset eläinlääkärit hoitavat vain pieneläinpotilaita. Sotkamon yksityinen eläinlääkäri hoitaa myös hevosia ja tuotantoeläimiä. Kajaanin ja Sotkamon yksityiset eläinklinikat ovat olleet auki toisinaan myös lauantaina, mutta pääasiassa eläinlääkäriapu virka-ajan ulkopuolella on kuntayhtymän vastuulla.

Eläinlääkäripalveluihin liittyvää tietoa on liitteessä 1.

6.2 Terveydenhuoltopalvelut

Kainuun nautatiloilla on yhteensä 187 kpl Naseva-terveydenhuolto-sopimusta ja näistä 152 on solmittu Kainuun sote -kuntayhtymän kunnaneläinlääkäriin kanssa. Kunnaneläinlääkärit tekivät nautatiloille 126 terveydenhuoltokäyntiä. **Terveydenhuoltokäyntien määrä väheni edellisestä vuodesta.**

Kaikki Kainuussa toimivat sikatilat kuuluvat terveydenhuoltoon. Terveydenhuoltopalveluita sekä nauta- että sikatiloille on ollut saatavilla tarvetta vastaavasti.

6.3 Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan tavoitteena on toteuttaa eläintautilainsäädännössä, eläinsuojelulainsäädännössä ja eläinten lääkitsemislainsäädännössä ja tilatukijärjestelmän täytäntöönpanosta annetussa laissa asetettuja päämääriä.

Eläintautivalmius

Kainuussa kunnaneläinlääkärit huolehtivat eläintautilain ja sen nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanosta ja noudattamisen valvonnasta omalla alueellaan. Aluehallintovirasto laatii tiettyjen helposti leviävien eläintautien osalta aluekohtaisen valmiussuunnitelman. Kainuun alueelta valvontaeläinlääkäri on nimetty valmiuseläinlääkäriksi, ja hän saa lisäkoulutusta helposti leviävien eläintautien vastustustyöhön. Kaikki praktikkoeläinlääkärit osallistuvat vuosittain Aluehallintoviraston kunnaneläinlääkäreille järjestettäviin koulutuksiin, joissa käsitellään eläintautiasioita.

Eläintautien vastustamiseen liittyviä tarkastuksia tehtiin vuonna 2022 yhteensä 31 kpl.

Terveysvalvontaohjelmat

Siipikarjan salmonellavalvontaohjelmaan kuuluu 2 munintakanalaa, joista **toinen** on pienimuotoista toimintaa harjoittavia harrastekanalaa. Salmonellavalvontakäyntejä siipikarjatiloille on tehty vuoden 2022 aikana **1 kpl**. Salmonellavalvontaohjelma on toteutunut säädösten mukaisesti.

Keinosiemennyssonneja tai raakamaitoa tuottavien nautojen pitopaikkoja koskee pakollinen salmonellavalvonta. Mikäli tilalta on menossa sonnivasikka keinosiemennysasemalle, tulee asiasta erillinen ilmoitus ja näyteenotto pyyntö praktikkoeläinlääkäriille, joka käy ottamassa salmonellanäytteet ja muut tarvittavat näytteet.

Vesiviljelylaitosten terveystarkastuksesta vastaa koko maakunnan alueella Hyrynsalmen toimipisteen eläinlääkäri. Vesiviljelylaitosten terveystarkastusohjelma on toteutunut suunnitelman mukaisesti. Vesiviljelylaitoksia on 19 kpl, luonnonravintotoimijoita 3 kpl ja niihin on tehty 13 (osa vain joka 2. tai 4. vuosi valvottavia tai kasvatuspaikka kalaton) tarkastuskäyntiä. Yhdelle luonnonravintolammikolle tehtiin tarkastus etänä. Näytteenotto on toteutunut AVIn suunnitelman mukaisesti, laitokset ovat hoitaneet sen osin ohjeistettuna itse.

Lammas- ja vuohitilojen vapaaehtoiseen terveystarkastusohjelmaan Maedi-Visnan varalta kuuluu Kainuusta 2 tilaa. Scrabiin vapaaehtoinen tarkastusohjelma on lakkautettu. Niiden keräilyalueen ulkopuolella olevien lammastilojen, joilla on yli 50 uuhua, tulee lähettää yhden kuolleen tai lopetetun lampaan pää vuosittain tutkittavaksi Ruokavirastoon. Kainuussa tällaisia tiloja oli 6 kpl.

Muu eläintautivalvonta

Yhden lihanautatilan omavalvontanäytteissä todettiin salmonellaa heti vuoden 2022 alussa ja tilalle asetettiin rajoittavat määräykset. Tila saatiin saaneerattua puhtaaksi maaliskuun loppuun mennessä. Tartunnan alkuperää ei saatu selville eikä sen todettu levinneen muille tiloille.

Ruokavirasto pyytää vuosittain seurantanäytteiden ottamista eläintautien varalta erillisen suunnitelman mukaan. Näytteenottopyynnöt tulevat kuntaan yleensä aluehallintoviraston välityksellä. Vuonna 2022 ei näytteenottopyyntöjä tullut.

Lintuinfluenssaa todettiin ensimmäistä kertaa Kainuussa luonnosta löytyneellä linnulla. Tapahtuman vuoksi oltiin yhteydessä luonnonlintuja hoitaviin tahoihin ja muistutettiin tartuntariskistä. Joihinkin siipikarjan pitoaikoihin oltiin yhteydessä puhelimitse alkuvuoden aikana ja muistutettiin 8.2 voimaan tulleesta siipikarjan ulkonapitokiellosta. Yhdeltä tilalta omistaja lähetti kuolleita lintuja eläintautitutkimuksiin kohonneen kuolleisuuden vuoksi, mutta linnuissa ei todettu lintuinfluenssaa.

Afrikkalaisen sikaruton leviämisen ehkäisemiseksi annetun asetuksen valvomiseksi tarkastettiin sikojen ulkona pitoa viidellä tilalla. Ilmoituksen sikojen ulkona pidosta on Kainuussa tehnyt 6 sikojen pitäjää. Vuoden aikana kaksi sikojen pitäjää ilmoitti lopettaneensa sikojen pitämisen.

Eläimistä saatavat sivutuotteet

Eläimistä saatavien sivutuotteiden valvonnasta vastaa hygieenikoeläinlääkäri.

Eläinperäisiä sivutuotteita haaskalla käytäviä, Ruokaviraston haaskarekisteriin merkittyjä haaskapaikkoja oli kuntayhtymän alueella vuoden 2022 lopussa 121 kpl. 18 haaskapaikalle tehtiin vuoden 2022 aikana käyttöilmoitus haaskalle viedyistä sivutuotteista. Tehtyjen ilmoitusten mukaan haaskapaikoille vietiin pääasiassa sianraatoja (14585 kg) ja

kasvatetun kalan käsittelystä syntynyttä sivutuotetta (16882 kg). Muuta sivutuotetta käytettiin yhteensä 3123 kg (mm. koiranruokaa). Ilmoitetut sivutuotteiden käyttömäärät **laskivat edellisestä vuodesta noin kolmanneksella**. Vuonna 2022 tarkastettiin yhteensä 3 haaskaruokintapaikkaa. Tarkastuksilla annettiin haaskanpitäjille ohjeita mm. haaskaruokintapaikan **tarkan sijainnin päivittämisestä haaskaruokintapaikkarekisteriin**.

Tiloilla tapahtuvaa sivutuotteiden säilytystä ja käyttöä valvottiin kahdella tilalla ja kummallakin tilalla todettiin vakavia puutteita.

Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Eläinten hyvinvoinnin valvonnalla tarkoitetaan eläinsuojelulain, lopeetusasetuksen ja eläinkuljetusasetuksen sekä niiden nojalla annettujen säädösten perusteella tehtävää eläinsuojeluvalvontaa. Pääosan Kainuun sote -kuntayhtymän alueella tehtävistä eläinsuojelutarkastuksista tekee valvontaeläinlääkäri. Tarkastuksia tehtiin vuoden 2022 aikana **131 kpl**. Näistä epäilyyn perustuvia tarkastuksia ja niiden johdosta tehtyjä uusintatarkastuksia oli yhteensä **105 kpl**. **Tarkastuksia tehtiin hieman vähemmän kuin edellisenä vuonna.**

Tarkastukset kirjataan y-aseamalla olevaan Excel-taulukkoon ja samasta taulukosta pystytään seuraamaan tarkastusten loppuunsaattamista.

Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus tehdään joko ulkopuolisen ilmiäntajan ilmoituksen, aluehallintoviraston antaman määräyksen tai muun epäilyn perusteella. Vuoden 2022 aikana tehtiin **119** eläinsuojeluilmoitusta, joista suurin osa kohdistui harrastus- tai seuraeläimiin. Ilmoitusten määrä **pysyi saman kuin edellisenä vuotena**. Ilmoituskyynnys on matalampi pieneläimiin kuin tuotantoeläimiin liittyen.

Suurin osa epäilyyn perustuvista eläinsuojelutarkastuksista (105 kpl) kohdistui seura- tai harrastuseläimiin (**52 %**). Hevosiin tai muihin harraste-eläimiin (sika, lammas, vuohi, kani, kana) kohdistuvia tarkastuksia oli **16 %** ja tuotantoeläintilojen tarkastuksia oli **33 %**. Kaikki epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset pystyttiin tekemään virka-aikaan ja kohdullisessa ajassa epäilyn synnystä. Keskimääräinen viive ilmoituksen tekemisen ja tarkastuksen tai muun toimenpiteen välillä oli **yhdeksän** päivää. Poliisin virka-apua käytettiin vain muutamalla tarkastuksella. Alle 10 tarkastuksella mukana oli toinen eläinlääkäri joko omasta organisaatiosta tai aluehallintovirastosta eli suurimman osan tarkastuksista valvontaeläinlääkäri teki yksin. Se, että eläinsuojelutarkastukset tehtäisiin parityönä, lisäisi tarkastusten laatua ja parantaisi työturvallisuutta ja vähentäisi työn kuormittavuutta. **Tarkastusten määrä väheni hieman edellisestä vuodesta. Osa uusintatarkastuksista pystyttiin korvaamaan sillä, että omistaja lähetti valokuvia korjatuista kohdista.**

Tarkastusten perusteella annettiin eläinten hyvinvoinnin parantamiseksi neuvoja ja ohjeita 35 %:ssa tarkastuksista ja eläinsuojelulain 42 § mukaisia määräyksiä tai kieltoja 22 %:ssa tarkastuksista. Määräysten noudattamista seurattiin uusintatarkastuksilla määräajan umpeuduttua. Uusintatarkastusten osuus oli 35 %, mikä on varsin korkea ja kertoo toistuvista tai pitkittyneistä ongelmista. **Erityisesti muutamalla tuotantoeläintilalla on useamman vuoden ajan ollut vakavia ongelmia eläinsuojelusäädösten noudattamisessa. Tästä syystä vuoden 2022 aikana päävastuu kolmen tilan eläinsuojeluvalvonnasta on siirtynyt aluehallintovirastolle, jolla on mm. mahdollisuus asettaa eläintenpitäjälle uhkasakkoja.**

Tuotantoeläintiloilla taloudelliset vaikeudet, rakennusten huono kunto tai epäkäytännöllisyys ja tuottajan ikääntyminen tai sosiaaliset ongelmat liittyvät useimpiin tapauksiin, missä todetaan eläinsuojelullisia ongelmia. Seura- ja harrastuseläimiä sekä hevosia koskevissa tapauksissa kyse on useimmissa tapauksissa sosiaalisista ongelmista tai tiedonpuutteesta.

Eläinsuojelulain 44 § mukaisiin kiiretoimiin ryhdyttiin vuoden 2022 aikana yhteensä 6 kertaa. Nämä kohdistuivat pieneläimiin **ja hevosiin**. Tässä tarkoituksessa eläimille hankittiin hoitoa muualta tai ne lopetettiin.

Ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Kainuun sote -kuntayhtymän alueella toimivat ilmoituksenvaraiset kohteet tarkastetaan säännöllisesti ilman epäilyä säädösten rikkomisesta, joko EHO:n mukaan vuosittain tai riskinarviointiin (hevostallit, rekikoira-tarhat) perustuen harvemmin. Nämä ilmoituksenvaraiset kohteet ovat esimerkiksi hevostalleja, koiratarhoja, eläinkauppoja ym. ammattimaisesti eläintenpitoa harjoittavia toimijoita. Kohteisiin tehtiin vuonna 2022 **26** tarkastusta ilman epäilyä. **Yhtä tarkastusta lukuun ottamatta kaikki tälle vuodelle suunnitellut tarkastukset ja edellisenä vuonna tarkastamatta jääneet kohteet saatiin tarkastettua.**

Eläinkuljetusten hyvinvoinnin valvonta kolmasmaaviennissä

Ruokavirasto on vuoden 2020 alusta määritellyt eläinten viennin kolmansiin maihin mahdolliseksi myös Vartiuksen raja-aseman kautta. Tällöin EU:n yhteisten kaupallisia kuljetuksia koskevien kuljetussäädösten noudattamista on valvottava eläinten poistuessa alueelta. Vuoden 2022 aikana Vartiuksen raja-aseman kautta kuljetettiin Venäjälle eläviä kalanpoikasia **vain 1 kuorma**.

6.4 Eläinten lääkitsemisen valvonta

Kunnaneläinlääkärit osallistuivat tilojen lääkekirjanpitojen tarkastuksiin AVIn määräysten mukaisesti. Lääkekirjanpito tarkastettiin **kolmelta** kalanviljelylaitokselta vierasainenäytteenoton yhteydessä.

6.5 Elävien eläinten tuonti ja vienti

Vuoden 2022 aikana Ukrainasta on tullut Kainuuseen useita koiria ja kissoja sotaa paenneiden perheiden mukana. Lemmikit on pyritty saamaan eläinlääkärin vastaanotolle mahdollisimman nopeasti, jotta lemmikkien maahantulo ei aiheuttaisi riskiä ihmisten tai muiden lemmikkien terveydelle. Suurin uhka on ekinokokki-loisen leviäminen luontoon. Lemmikit on tunnistusmerkitty ja niistä on otettu verinäyte raivotautivasta-aineiden määrittystä varten ja tarvittaessa ne on lääkitetty ekinokokin vuoksi ja rokotettu raivotautia vastaan. Lemmikeille määrätään 90 vuorokauden kotikaranteeni. Ruokavirasto korvaa näistä toimenpiteistä eläinlääkäreille aiheutuneet kulut.

Kainuussa sisämarkkinavientiä on ollut mm. elävien kalanpoikasten vienti Ahvenanmaalle tai elävän mädin vienti Ruotsiin sähköisesti TRACES NT-järjestelmää käyttäen. Vuoden 2022 aikana sisämarkkina-alueelle vietiin myös koiria ja hevosia.

6.6 Pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Henkilöstön rekrytointi on tehty Kainuun sote -kuntayhtymän yhteisen rekrytointiohjeistuksen mukaisesti. Sijaisten kelpoisuus on tarkistettu julkisesta eläinlääkärirekisteristä. Sijaiseläinlääkäreille laadittu perehdytysohje päivitetään joka kevät ennen kesäloman sijaisten saapumista.

Eläinlääkintähuollon henkilökunta osallistui koulutuksiin yhteensä 55 päivänä (2,6 / henkilö, tavoite 5 päivää). Kahta henkilöä lukuun ottamatta kaikki kuntayhtymän vakituisessa palveluksessa olevat eläinlääkärit tai eläintenhoitajat osallistuivat vähintään yhteen koulutuspäivään. Henkilökohtaiset koulutussuunnitelmat on laadittu ja päivitetty vuosittain kehityskeskustelujen yhteydessä.

Alueella toimiva valvontaeläinlääkäri on ollut virassa jo vuodesta 2005, joten erityistä perehdytystä ei ole tarvittu. Esimies on useasti vuoden aikana ollut yhteydessä valvontaeläinlääkäriin ja keskustellut työssä jaksamisesta. Aluehallintovirastojen läänineläinlääkärit ohjaavat ja avustavat valvontatehtävien hoidossa tarvittaessa.

6.7 Toimitilat ja välineet

Toimitilat

Eläinlääkintähuollolla on toimitiloja yhteistoiminta-alueella Hyrynsalmella, Kajaanissa, Kuhmossa, Paltamossa, Puolangalla, Sotkamossa ja Suomussalmella. Praktikkoeläinlääkärit työskentelevät kunnilta vuokrauissa toimitiloissa. Pitkien välimatkojen vuoksi ei ole nähty mielekkääksi yhteisvastaanoton perustamista.

Parhaiten varustellut tilat ovat Kajaanissa, Sotkamossa ja Suomussalmella. Puolangalle valmistui uudet eläinlääkärin vastaanottotilat vuoden 2014 lopussa ja Paltamoon vuoden 2019 keväällä.

Hyrnsalmen vastaanotosta jouduttiin luopumaan vuoden 2019 aikana sisäilmaongelmien takia. Eläinlääkärillä on Hyrnsalmella käytössään toimistohuone ja lämmin autotalli ja varasto. Kunnalla ei ole suunnitelmia uuden vastaanottotilan järjestämisestä.

Välineet

Kaikista toimipisteistä tai ainakin yhteistoiminta-alueelta löytyvät suur-eläinpraktiikkaan tarvittavat välineet mm. rektaalianturilla varustettu ultraäänilaitte. Kajaanissa, Sotkamossa ja Suomussalmella on näiden lisäksi kattava välineistö pieneläinpraktiikkaan, mm. röntgenlaitteet ja verinäyteanalysaattorit. Varustetasoa on lisätty ja toimipisteissä jatketaan tarpeellisten välineiden hankintaa niin, että ne täyttävät valtakunnallisen ohjelman suositukset. Eläinlääkintähuollossa otettiin käyttöön joulukuussa 2020 kaikille praktikoille yhteinen praktiikkaohjelmisto ja potilastietokanta.

7. Varautuminen erityistilanteisiin

Ympäristöterveydenhuolto on laatinut toimialueitaan koskevan erillisen häiriötilannesuunnitelman erityistilanteiden varalle. Suunnitelmassa käsitellään ympäristöterveydenhuollon tehtäviä ja toimintavalmiuksia erityistilanteissa, kuten epidemioissa, kemikaalivaaroissa sekä sähkökatkoissa. Häiriötilannesuunnitelma oli osa Kainuun soten valmiussuunnitelmaa.

Häiriötilannesuunnitelmaan tehtiin päivityksiä. Lisäksi suunnitelman liitteeksi valmistui edellisenä vuonna aloitettu Kainuun eläintilojen evakuoitaisuunnitelma.

Häiriötilannesuunnitelman liitteenä on Toimintasuunnitelma elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä. Vuonna 2022 tuli muutamia yksittäisiä elintarvikkeesta johtuvia ruokamyrkytyspäilyilmoituksia, joista ei tarvinnut tehdä ilmoitusta RYMYyn. Epidemioiden maakunnallinen selvitystyöryhmä ei kokoontunut vuonna 2022.

Lisäksi ympäristöterveydenhuolto on osallistunut varuskunnallisen ruokamyrkytystyöryhmän vuosittaisiin kokouksiin.

8. Yhteenveto

8.1 Valvonnan kohdentuminen

Suunnitelmallinen valvonta kohdentui ajankäytön osalta valvontasektoreittain seuraavasti: elintarvikevalvonta **70,5** %, terveydensuojeluvalvonta **28** %, ja tupakkavalvonta **1,5** %.

Tarkastusten osalta jakauma oli seuraavanlainen: elintarvikevalvonta **67,5** %, terveydensuojeluvalvonta **25** %, ja tupakkavalvonta **7,5** %.

Muut valvonnan tarkastukset kohdentuivat valvontasektoreittain seuraavasti: elintarvikevalvonta **55** %, terveydensuojeluvalvonta **45** %, ja tupakkavalvonta **0** %.

8.2 Valvonnasta saadut tulot

Ympäristöterveydenhuollon valvonnan suunnitelmallisuuden ja maksullisuuden lisäämisen tarkoituksena on ollut tehostaa ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön edellyttämää kunnallista valvontaa sekä lisätä valvonnasta perittäviä maksuja kunnan ympäristöterveydenhuollon voimavarojen turvaamiseksi.

Kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontamaksujen perimiseen oikeuttavat säännökset on sisällytetty ympäristöterveydenhuollon eri lakeihin (elintarvikelain 71 §, terveydensuojelulain 50 §:n ja tupakkalain 91 §).

1.2.2022 tuli voimaan sote-yhtymähallituksen 26.1.2022 § 11 hyväksymä maksutaksa.

Vuonna **2022 suunnitelmallisesta valvonnasta ja vuosimaksuista** kertyi tuloja **226 154** euroa ja muusta valvonnasta **16 637** euroa (mm. lupien ja ilmoitusten käsittelymaksut), jotka kirjataan ympäristöterveydenhuollon tuloiksi. Tuloilla katetaan ympäristöterveydenhuollon menoja ja turvataan nykyisiä resursseja.

Vaikka esim. lausuntojen valmisteluun käytetään paljon työaika, ei siitä voi periä maksuja.

Tulot jakautuivat suunnitelmallisen valvonnan sektoreille seuraavanlaisesti:

	Maksut (€), suunnitelmallinen valvonta				
	Vuosi 2018	Vuosi 2019	Vuosi 2020	Vuosi 2021	Vuosi 2022
Elintarvikevalvonta	16114	25 208	31 798	28 039	26 633
Elintarvikevalvonnan vuosimaksu					70 050
Terveysuojeluvuorokausmaksu	8741	5 852	11 900	10 000	12 931
Terveysuojelun vuosimaksut					30 600
Tupakkavalvonta	85980	83 760	79 960	79 440	79 720
Näytteenottomaksut	4238	2 549	5 432	5 703	6 220
Yhteensä	115073	117 369	129 090	123 182	226 154
Muu valvonta yhteensä	9708	11 932	13 122	19 120	16 637
Suunnitelmallinen ja muu valvonta yhteensä	124781	129 301	142 212	142 302	242 791

8.3 Voimavarat ja riittävyyden arviointi

Käytetyn työajan perusteella suunnitelmalliseen valvontaan käytettiin 0,68 htv, mikä oli 46 % suunnitellusta ajankäytöstä (1,47 htv). Tämän perusteella suunnitelmallisen valvonnan osalta tavoitteeseen pääsemiseksi henkilöstövajaus oli 0,79 htv. Tarkastusmäärien osalta vuoden 2022 suunnitelmassa tavoitteena oli 681 kpl tarkastusta, joista toteutui 45 % (308 kpl).

Suunnitelmallisen valvonnan osalta on huomioitava, että tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä on huomioitu tarkastuksen valmistelu, tarkastus ja tarkastuskertomuksen laatiminen. Tarkastusaika ei sisällä tarkastukseen liittyviin matkoihin käytettyä aikaa.

8.4 Pohjois-Suomen aluehallintoviraston arviointi- ja ohjauskäynnit, auditoinnit sekä ympäristöterveydenhuollon omat asiakastytyväisyyskyselyt

Aluehallintoviraston tehtävänä on ohjata ympäristöterveydenhuoltoa alueellaan ja arvioida kuntien ympäristöterveydenhuollon suunnitelmallista valvontaa ja valvonnan järjestämistä. Tätä tehtävää aluehallintovirasto toteuttaa mm. arviointi- ja ohjauskäynneillä (AJO-käynti).

Arviointi- ja ohjauskäynnillä tarkoitetaan järjestelmällistä tarkastelua, jolla selvitetään valvontayksikön toiminnan lainsäädännön- ja suunnitel-

mienmukaisuutta. Käynnin tavoitteena on ohjata valvonnan laatua ja yhdenmukaisuutta yleisesti sekä edistää resurssien tarkoituksenmukaista käyttöä edistämällä valvonnan riskiperusteisuutta ja tehokkuutta.

PSAVI on tehnyt vuosina 2017 ja 2019 arviointi- ja ohjauskäynnit. Vuonna 2022 AJO-käynti pidettiin etäyhteydellä ja siinä käsiteltiin valvonnan resursseja sekä niiden kohdentamista ympäristöterveydenhuollon eri osa-alueille. Lisäksi tarkasteltiin resurssien riittävyyttä suhteessa valvontatarpeeseen. AVI laati AJO-käynnistä raportin.

Kainuu osallistui paikallisena valvontayksikkönä Euroopan Unionin komission eläinperäisten sivutuotteiden valvonnan auditointiin maaliskuussa 2021.

Ympäristöterveydenhuollossa toteutettiin sekä terveystarkastuksissa että eläinlääkintähuollossa asiakastyytyväisyyskyselyt. Terveystarkastuksen kysely lähetettiin kohteisiin, joissa oli edellisenä vuonna tehty tarkastus. Kysely lähetettiin 113 valvontakohteeseen. Määräaikaan mennessä saatiin 15 vastausta. Kysymyksien arvosanojen keskiarvo oli 4,3. Huonoin arvosana (3,6) tuli puhelinyhteyden saamisesta tarkastajan halutussa ajassa. Paras arvosana (4,5) tuli tutkimuksista/selvityksistä saatujen tietojen riittävyydestä sekä tarkastuskertomusten selkeydestä.

Eläinlääkintähuollon asiakastyytyväisyyskysely toteutettiin erikseen tuotantotiloilta ja vastaanotoilta. Alkukesällä toteutettiin asiakastyytyväisyyskysely tilakäyntiasiakkaille ja marraskuussa pieneläinvastaanottojen asiakkaille. Tilakäyntiasiakkaat olivat tulosten mukaan varsin tyytyväisiä palveluiden tasoon. Pieneläinvastaanottojen kyselyn tuloksia ei ole vielä ehditty analysoida.

8.5 Syyt tavoitteiden ja toteutumisen eroissa ja keinot, joilla eroja voitaisiin kaventaa

Syyt eroissa

Tavoitteiden ja toteutuman eroihin vaikuttaa resurssien puute. Resurssien puute omaan suunnitelmaan nähden oli 0,8 htv. Lisäksi henkilökunnan poissaolojen vuoksi oli 1 htv:n vajaus normaalitilanteeseen verrattuna. Valvonnan laatua ja tehokkuutta ei voi arvioida pelkästään toteutuneen suunnitelmallisen valvonnan avulla, koska myös muu valvonta on lainsäädännön perusteella tehtävää valvontatyötä ja siihenkin on oltava riittävät resurssit.

Monessa valtakunnallisessa selvityksessä on tuotu esille resurssien vähyys tehtävien hoitoon (mm. PSAVIN ja Valtiontalouden tarkastusviraston selvitykset).

Ei-suunnitelmallinen valvonta vie paljon aikaa. Sen osuus kokonaisvalvonta-ajasta oli **57 %**. Siihen kuuluu mm. huoneistojen hyväksymiseen ja ilmoitusmenettelyyn liittyvät tarkastukset, valituksiin liittyvät tarkastukset ja asuinhuoneistojen tarkastukset. Lisäksi keskusvirastoilta tulee selvityspyyntöjä. Lisäksi edellä kuvatut tehtävät voivat vaatia nopeaa reagointia tai ne on tehtävä tietyn annetun määräajan kuluessa, jolloin suunnitelmallista valvontaa on jouduttu siirtämään. valvontaan liittyvät matkat vievät myös aikaa.

Häiriötilanneselvityksiä tehtiin mm. talousvedeen ja elintarvikkeisiin liittyen. Talousveden häiriötilanteet liittyivät vesijohtoverkoston häiriöihin.

Vuoden 2022 aikana on korostunut erityisesti tarkastusten ohella mm. häiriötilannesuunnitelman ja eläinten evakointisuunnitelman valmistelutyöhön osallistuminen sekä laatutyön tekeminen.

Jatkuvasti uudistuva lainsäädäntö vaatii perehtymistä ja toimijoiden opastusta, neuvontaa ja koulutustilaisuuksien järjestämistä. Ei-suunnitelmallisen valvonnan määrää ei myöskään edellä mainituista syistä voi vähentää.

Terveydensuojeluviranomainen antaa ympäristölupaviranomaisille (kunnat, aluehallintovirastot) lausuntoja ympäristöluvanvaraisen toiminnan ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn liittyvistä asiakirjoista sekä ympäristölupahakemuksista. Lausunnoissa kiinnitetään huomiota toiminnasta mahdollisesti aiheutuviin terveyshaittoihin tai -vaaroihin.

Terveydensuojeluviranomainen tekee yhteistyötä valvovan viranomaisen kanssa toimimalla asiantuntijana terveyshaittojen arvioinnissa. Lisäksi viranhaltijat osallistuvat toimintaan liittyvien seurantaryhmien kokouksiin sekä lupavelvollisiin kohdistuviin vuositarkastuksiin. Laitoksen häiriötilanteista ilmoitetaan ympäristöterveydenhuoltoon, jolloin voidaan tarvittaessa arvioida terveyshaittoja ja antaa ohjeita haittojen vähentämiseksi.

Ympäristöterveydenhuolto osallistuu alueiden käytön suunnitteluun antamalla lausuntoja kaavoista (maakunta-, yleis- ja asemakaavat) ja osallistumalla kaavoittajan kanssa käytäviin viranomaisneuvotteluihin kaavan valmisteluvaiheessa. Kaavoituksessa otetaan kantaa mm. kaavoitettavan alueen meluun, maaperän haitta-aineisiin, ilman epäpuhtauksiin ja pinta- sekä pohjaveden vaikutuksiin.

Edellä mainittuihin elinympäristön terveyden edistämiseen liittyviin viranomaisyhteistyöhön käytettiin työaikaa 0,5 htv.

Vuoden 2019 alusta käyttöön otettu valtakunnallisen VATI-tietojärjestelmän kehittämistyö jatkuu edelleen.

Valvontahenkilökunta käytti uuden organisaation valmisteluun n. 1 htv työpanoksen.

Lisäksi työaikaa käytettiin asiakastyytyväisyyskyselyn toteuttamiseen. Myös uuden vuosimaksun laskituksen käyttöönoton valmistelu vaati VATI-rekisterissä olevien valvontakohteiden perusmaksun perimiseen vaikuttavien tietojen läpikäynnin. Uusien työntekijöiden perehdyttämiseen on myös käytetty aikaa.

Parantaminen

Toiminnassa on huomioitu aikaisempien suunnitelmavuosien kokemukset, joten valvontaan ja suunnitelmallisten tarkastusten tekemiseen on jo tullut tietty rutiini. Lisäksi tiedonkeruuta on kehitetty niin, että tieto valvontakohteista ja tarkastusten sisällöstä on lisääntynyt. Kerätyn tiedon avulla tarkastustoimintaa on yhtenäistetty ja tehostettu. Elintarvikevalvontaa tehdään valtakunnallisten Oiva-ohjeiden mukaisesti ja valvonnassa huomioidaan valtakunnallisen VATI-tietojärjestelmän ohjeita. Lainsäädännön muutoksilla pyritään valtakunnallisesti vähentämään tarkastusmääriä ja -kohteita, mm. elintarvike- ja terveydensuojelulain muutokset. Muutoksilla vähennetään vähäriskisempien kohteiden valvontaa.

Resurssien lisääminen taloudellisen tilanteen vuoksi ei ole mahdollista. Tavoitteena on, että kaikissa nykyisissä viroissa on viranhaltija. Vakinaiset virat on saatu täytettyä. Terveysvalvonnassa ei käytetä sijaisia vaan tehtävät hoidetaan oman toimen ohella. Eläinlääkintähuollossa tavoite on, että myös sijaisia saadaan riittävästi.

Työnjakoa ja työtapoja uudistamalla voidaan myös vaikuttaa tehokkuuden parantamiseen. Tiimityö aloitettiin 1.3.2019. Työt jaettiin elintarvikevalvonnan ja terveysvalvonnan tiimeille. Tiimityön kehittämistä jatketaan edelleen.

LIITE 1
ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN TOIMEENPANON ARVIOINTILOMAKE
Täyttöohje:

Kunta täyttää kohdat "Kunnan vastaus". Tarvittaessa vastausta voi tarkentaa tai täydentää kohdassa "Kunnan kommentit".

Otsikoissa on kuvattu arviointikohde (suluissa viittaus valtakunnalliseen EHO:n kohtaan) ja kursivilla on kerrottu arviointikohteen perusteluita.

Kunta/yhteistoiminta-alue:

Kainuun sote-kuntayhtymä

Maksut (7)

Kunnan valvontaviranomaisen on vahvistettava maksut. Subventioiden osalta on suositeltavaa, että subventioista päätetään koko yhteistoiminta-alueen osalta. Subventiot ovat suositeltavia kuntalaisten yhdenvertaisen kohtelun sekä eläinsuojelullisin takia.

	Kunnan vastaus	Kunnan kommentit
Klinikkamaksu	☒ On 8-25 € ☐ Ei	hinta riippuu vastaanoton varustelutasosta ja toimenpiteestä
Maksullinen keskitetty yhteydenotto palvelu	☒ On €/min ☐ Ei	käytössä päivystysaikaan
Subventio	☒ On ☐ Ei Onko sama kaikissa yksikön kunnissa? ☒ On ☐ Ei	hyötyeläimen omistajan omavastuu vuonna 2022: 59,16 €

Peruseläinlääkäripalvelut (9.1)

Kunnan tulee omaa toimintaa mitoittaessaan huomioida yksityinen palvelu alueella. Mikäli kunta ei järjestä, tulee suunnitelmassa osoittaa, että palvelua on riittävästi tarjolla.

	Kunnan vastaus	Kunnan kommentit
Oma toiminta	Vastaanottojen lkm: 8 Eläinlääkäreiden lkm: 10	sijaisia lisäksi noin 2,5 htv
Yksityinen palvelu alueella	Arvio määrästä esim. yksityisten klinikoiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien määrä: 2 klinikkaa (2-4 ell), 1 yhden ell vast.otto	Tarjoavat palveluita pääosin vain pieneläimille. Yksi yksityisistä hoitaa myös hevosia ja nautoja.

Päivystys (9.3.2)

Eläinlääkintähuoltolaki edellyttää päivystyksen keskitettyä yhteydenottoa palvelua ja päivystyksen järjestämistä erikseen pien- ja suurelaimille. Suositeltavaa on järjestää päivystys maakunnan alueella. Lainsäädännön vähimmäisvaatimus on seutukunnan alue.

	Kunnan vastaus	Kunnan kommentit
Eriytetty	☒ On Ei	
Keskitetty yhteydenotto	☒ On ☐ Ei	
Päivystysalue <i>Päivystysalue tarkoittaa aluetta, jolla päivystys järjestetään. Päivystysalue voi jakaantua useampaan päivystyspiiriin.</i>	Päivystysalueeseen kuuluvat kunnat: Hyrynsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Puolanka, Ristijärvi, Sotkamo, Suomussalmi	
Päivystyspiirit	Jos päivystysalue on jaettu piireihin, niin piirien lukumäärä:	
Päivystysalueen koko	☒ maakunta ☐ seutukunta ☐ muu alue	
Päivystävät eläinlääkärit	Lukumäärä: 8	Osin ulkopuolisia päivystäjiä ja sijaisia

Saatavuus ja laatu (9.4)

Tavoitteena on perustaa yhteisvastaanottoja, mikäli tämä on maantieteellisesti mahdollista. Avustavan henkilökunnan käyttö on suositeltavaa erityisesti pieneläinten leikkauksissa.

	Kunnan vastaus	Kunnan kommentit
Yhteisvastaanotto	Lukumäärä alueella: 2	pitkien etäisyyksien vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista lisätä
Avustava henkilökunta	☒ On ☐ Ei <i>Kommentissa tarkennus onko kokoaikainen ja onko kunnan omaa henkilökuntaa</i>	4 kokoaikaista pieneläinhoitajaa 3 vastaanotolla, kunnan omaa henkilökuntaa

Ostopalvelut (9.7)

	Kunnan vastaus	Kunnan kommentit
Ostopalvelut käytössä	☐ On ☒ Ei	
Ostopalveluiden laatu	Mitä palveluita ostetaan <i>esim. pieneläinpäivystys:</i>	
Ostopalveluiden määrä	Kuinka paljon ostetaan <i>esim. koko pieneläinpäivystys ja mahdollisesti ostopalvelun henkilöresurssit.</i>	

Perustason ylittävä palvelu(9.8)

Kunta voi halutessaan järjestää erikoistason eläinlääkäripalveluita. Hevosten ja pieneläinten osalta kunnan tulisi pyrkiä turvaamaan perustasoa vaativampaa hoitoa vaativien potilaiden hoito.

	Kunnan vastaus	Kunnan kommentit
Erikoiseläinlääkäripalvelut	☒ oma toiminta ☐ saatavilla alueella ☐ ei	
Remissiomahdollisuudet	☐ sopimus ☒ muutoin järjestetty ☐ ei	Yksityisille palveluntarjoajille pääasiassa Kajaanissa, Kuopiossa, Oulussa ja Joensuussa

Eläinlääkäripalveluiden käytön tilastointi (12.5)

	Kunnan vastaus	Kunnan kommentit
Virka-aika:		
Sairaskäynnit	Lukumäärä: 1823	
Terveystarkastuskäynnit	Lukumäärä: 126	
Pieneläinvastaanottokäynnit	Lukumäärä: 13708	
Päivystys:		
Sairaskäynnit	Lukumäärä: 437	
Pieneläinvastaanottokäynnit	Lukumäärä: 1641	